

III Savremena shvatanja narodnog rata

BRANKO MAMULA

Teze o strategijskom modelu odbrane malih zemalja, uz osvrt na suvremeni vojni faktor i oblike ispoljavanja sile

Tema ovog referata jeste odbrana od oružane agresije, a ne odbrana u širem smislu, od svih političkih, ekonomskih, tehnoloških, kulturoloških, informacionih i drugih suvremenih oblika pritiska, prijetnji i agresivno-destruktivnog djelovanja. Dakle, riječ je o onom aspektu rata, jednoj od najznačajnijih njegovih relacija, koju označavamo sintagmom »oružana borba«. Međutim, da bi se došlo do odgovora na pitanja odbrane malih, nerazvijenih zemalja, trebalo je najprije, ukratko, razmotriti oblike ispoljavanja sile danas, kao i neka značajnija pitanja vojnog faktora.

Mišljenja o tim pitanjima saopštena su putem kratkih teza, odnosno stavova postulirane saznajne vrijednosti, zaključaka, hipoteza različitog stepena verifikacije, te pojmova, prvenstveno empirijskih, definiranih na različite načine. Riječ je o pokušaju da se ovim putem prezentiraju neki važniji dijelovi moje knjige, koja je upravo izašla iz štampe pod naslovom gotovo istovjetnim ovom simpozijumu — »Odbrana malih zemalja«.

1. Oblici ispoljavanja sile i dominacije u suvremenom svijetu

Suvremeni svijet, u pogledu uzajamnosti i uske povezanosti, pokazuje u osnovi iste karakteristike koje je imao od pojave teritorijalizacije prvih, uslovno rečeno, potpunih društava. Danas je proces međuzavisnosti izraženiji nego bilo kada u historiji. To, sva-

kako, pozitivno utječe na jačanje međunarodne suradnje i zajedničkog djelovanja subjekata međunarodnih odnosa. Međutim, veoma često odnosi između tih aktera poprimaju antagonistička obilježja, a ponekad krute konfliktne oblike. Rješenje proturječnosti je direktno određeno distribucijom svjetske društvene moći.

Moć se može odrediti kao potencijal koji izražava mogućnost (često nepoznatu) uticanja jednog subjekta međunarodnih odnosa na druge. To je izraz vjerovatnoće da će se nešto ostvariti, odnosno postojanja preduslova za izvršenje nečega.

Kad je dovršen preobražaj mogućnosti u sposobnost za akciju, koju međunarodni subjekt pokazuje i dokazuje kao začetak i trajanje promjene u međunarodnim odnosima, taj proces nazivamo upotrebom sile. Sila je, dakle, otjelovljena sposobnost da se izrazi moć i nadmoć. Ona (sila) mijenjanjem intenziteta, smjera i smisla unosi dinamiku u međunarodne odnose.

Ovdje nas, osobito, zanima sila koja proističe iz političke moći, a kojom se nameće, manje ili više uspješno, vlast nad nekim; kojom se, dakle, neko pokušava podrediti ili podređuje interesima onoga ko raspolaže tom političkom moći. To izaziva odnose neprijateljstva i sukobe između njih. Neprijateljstva (a njih nema bez upotrebe sile) mogu se različito manifestirati.

Glavno sredstvo nasilja jeste rat kao najdrastičniji društveni sukob. Međutim, sve snažnije djelovanje limitirajućih činilaca rata ubrzano dovodi do pojave brojnih neratnih, nevojnih sredstava i novih metoda socijalne opresije, kako globalnih, tako i parcijalnih razmjera.

Iako veoma staro, ljudsko mišljenje o ratu još uvijek nije rezultiralo objektivnim, kritičkim metodski izvedenim znanjem, jer naučni pristup ratu nije odgovarao onim društvenim snagama koje su toj društvenoj pojavi prilazile prvenstveno sa stanovišta njegove korisnosti. To je i razlog vijekovne egzistencije apologije i osude rata. Danas se ljudska misao bavi ratom intenzivnije nego ikad ranije s pragmatско-bezbjednosnih razloga, pošto je nuklearni rat zaprijetio biofizičkoj egzistenciji ljudske vrste.

Klauzevic nas je upozorio da se rat javlja u krilu politike, dakle da je rezultat političkih i ukupnih društvenih odnosa, i zato se svi ratovi mogu smatrati političkim aktom. Politika i rat se nalaze u povratnoj sprezi. Prema Klauzevicu, samo oni ratovi koji bi se vodili iz neprijateljstava bili bi izvan uticaja politike i to bi bila

»borba na život i smrt«. Za eventualni opći nuklearni rat moglo bi se reći da bi predstavljao nešto što bismo, parafrazirajući Klauzevica, mogli nazvati »borbom na smrt i smrt«.

Rat postaje sve složenija društvena pojava koja se veoma teško identitificira. Jedan od razloga je mnoštvo novih činilaca koji njemu ranije nisu pripadali (misli se, prije svega, na nove činioce ratnih procesa, kao što su učešće narodnih masa i različiti oblici njihove borbe i otpora). Posmatrano praktički, doktrinarno, ova činjenica veoma usložava ratne pripreme i progresivno povećava značaj tih priprema za odbrambenu sposobnost zemlje.

Na rat uopće, a posebno na rat kao tehnološki proces (oružanu borbu), višestruko i višeznačno djeluju uspjesi naučno-tehničke revolucije. S rezignacijom konstatiramo da u epohi vanrednog naučnog i tehničkog progressa koji svakom ljudskom biću može obezbijediti život dostojan čovjeku, naučno-tehnička dostignuća nalaze svoju najveću primjenu u proizvodnji novih oružja i ratne tehnike, čime se u znatnoj mjeri usporava civilizacijski razvoj čovječanstva.

Drugi, nešto manje drastičan oblik primjene sile, u literaturi je označen sintagmom »specijalni rat«. To prihvatamo uslovno. Konotacija »specijalni« trebalo bi da označi osnovnu razliku, s jedne strane, između rata čije je dominantno obilježje oružani sukob i, s druge strane, drugih formi sukobljavanja u kojima izostaje oružani sukob. Ciljevi »specijalnog rata« najčešće su tajni ili prikriiveni, a ostvaruju se raznovrsnim specijaliziranim snagama, kao što su obavještajne službe, specijalne formacije u oružanim snagama, specijalizirane državne ili privatne institucije i organizacije, multinacionalne kompanije, sredstva javnog komuniciranja, razne kulturne i naučne institucije, politička emigracija, snage unutrašnjeg neprijatelja u pojedinim zemljama itd. Na bazi nekih empirijskih pokazatelja i uočenih tendencija može se s nemalom vjerojatnošću, dakle dosta pouzdano, tvrditi da »specijalni rat« može dovesti do posljedica sličnih onima koje kao ishod daje »nespecijalni« ili rat shvaćen na konvencionalni način.

Još dva oblika primjene sile zaslužuju bar nekoliko bitnijih, osnovnih opaski. Riječ je o intervencionizmu i državnom terorizmu.

Intervencionizam označava politiku miješanja države ili grupe država u unutrašnje poslove druge države na način kojim se negira njezina suverenost i nezavisnost. Najčešće je to nasilno i

samovoljno narušavanje suverenosti jedne države putem vojnih intervencija, kojih je poslije drugog svjetskog rata bilo veoma mnogo. Osnovni ciljevi ovog agresivnog oblika upotrebe vojne sile bili su, a vjerovatno će i dalje ostati, očuvanje starih i sticanje novih pozicija. Posljedice intervencije po svjetski mir, slobodu, nezavisnost i bezbjednost malih i srednjih zemalja bile su slijedeće: (1) zbog otpora interventu dolazilo je do lokalnih ratova; (2) neki građanski ratovi su internacionalizirani; (3) najčešće je uspostavljena željena kontrola ili su na vlast dovođene garniture po mjeri interventa; (4) za napadnute zemlje intervencije su predstavljale totalni rat i pored činjenice da su velike sile upotrebljavale »samo« tzv. snage za brze vojne intervencije, itd.

Država danas više nije samo objekat terorističkog djelovanja, već i protagonist terorističke prakse. S obzirom na to da država raspolaže monopolom sile, ona može biti opasniji terorista od bilo koje organizirane grupe ili pojedinca. To posebno važi za slučaj da se neka država, vlasnik nuklearnog oružja, odluči za teroristički akt nuklearnog tipa. U modernoj političkoj praksi oblikovana su dva osnovna tipa tog terorizma, i to interdržavni i intradržavni.

2. O suvremenom vojnom faktoru

Sintagma »vojni faktor« koristi se u vojnoj publicistici poodavno i nerijetko u različitim značenjima. U kontekstu ove rasprave pod »vojnim faktorom« podrazumijeva se postojanje organiziranih, opremljenih, naoružanih i obučenih vojnih snaga kao sociotehničkih sistema posebne namjene i različitih vidova vojnonaučnih saznanja koja se prvenstveno primjenjuju radi ostvarivanja političkih interesa država, nacija, vojno-političkih grupacija, političkih partija ili drugih društvenih grupa.

Pored vojnog faktora, pretpostavlja se da je za temu naše rasprave poželjno i cjelishodno odrediti još dva prilično kontroverzna pojma: pojam »ratne doktrine« i pojam »vojne doktrine«. I jedna i druga doktrina označavaju sistem usvojenih, dakle zvaničnih opredjeljenja i praktičnih rješenja o bitnim pitanjima rata (karakteru, ciljevima, načinu pripremanja i vođenja). Osnovna razlika među njima je u tome što se »ratna doktrina« odnosi na rat u cjelini, a »vojna doktrina« na pripremu i upotrebu oružanih snaga u ratu. Zavisno od kriterija svrstavanja postoje: nuklearna i konvencio-

nalna doktrina svjetskog, regionalnog i lokalnog rata; ofanzivne i defanzivne doktrine; globalne, generalne, operativne, taktičke i druge doktrine.

Doktrinu opredjeljuju brojni društveni i naučno-tehnički činioci, kao što su: vladajuće globalne političko-strateške koncepcije; tehničko-tehnološki razvoj, posebno u sferi naoružanja i vojne opreme; iskustva iz minulih ratova shvaćena kao intersubjektivna, objektivno zasnovana, odnosno korespondentna materijalnim procesima rata i oružane borbe; tradicija i drugo. Umjesto detaljnije elaboracije navedeni činioци se mogu dati samo posredno u naznakama, u kontekstu razmatranja osnovnih obilježja nekih, za temu naše rasprave, relevantnih doktrina.

Zbog specifičnog pojedinačnog i ukupnog djelovanja tih činilaca, danas u svijetu postoji više modaliteta ratnih i vojnih doktrina na čijem početku stoje blokovske doktrine nuklearnog rata s više varijacija za moguće opcije. Mada su svjetske supersile u vlastitoj doktrinarnoj klasifikaciji zadržale opći nuklearni rat, malo ko u njega vjeruje, jer je među njima uspostavljen nuklearni, a vjerovatno i svaki drugi balans, čime je oružje za masovno uništavanje prestalo da fungira kao racionalno sredstvo politike. Zbog toga, i pored aktuelnog američkog pokušaja narušavanja postojeće ravnoteže programa SDI (strateške odbrambene inicijative), nijedna nuklearna doktrina nema značajnu, aktuelno djelujuću moć, već služe kao sredstvo zastrašivanja u strategiji odvrćanja. Pretpostavlja se da u skoroj budućnosti neće doći do značajnije promjene uloge nuklearnih doktrina supersila.

Rizik nuklearnog samouništavanja i revolucionarne promjene u razvoju tehničko-tehnološkog faktora vratili su konvencionalnim doktrinama strategijski značaj izgubljen u nuklearnoj eri. Strategijsku reinkarnaciju konvencionalnim doktrinama omogućio je, prije svega, razvoj konvencionalnih sredstava moći slične nuklearnom oružju male snage. Ali, približavajući se, po rušilačkoj snazi, nuklearnom, konvencionalno oružje izjednačava sudbinu konvencionalne sa sudbinom nuklearne strategije, te postaje izvjesno da je opći, svjetski ili širi regionalni rat zasad, i u bliskoj budućnosti, sasvim malo vjerovatan.

To bi se moglo nazvati posrednim razlogom traganja za novim tipovima doktrina i doktrinarnih rješenja. Jedno od tih novih rješenja, koje ne bi smjelo promaći našoj pažnji, jeste američko svrs-

tavanje ratova po kriteriju intenziteta dejstava, odnosno konflikta, na sukobe: (1) visokog; (2) srednjeg, i (3) niskog intenziteta. Za temu naše rasprave posebno je značajan treći tip konflikta.

Sukob niskog intenziteta je svojevrsna mikstura strukturnih elemenata konvencionalnog, ograničenog rata, »specijalnog rata«, vojnih intervencija (polurata), državnog terorizma i sličnog. U njemu se prepliću borbena i neborbena dejstva; sintetizuje se oružana i neoružana borba, jer se nastoje iskoristiti sva sredstva i metodi koji mogu biti racionalni u ostvarivanju određenog cilja. Na taj način uspješno je revitaliziran vojni faktor i oformljena nova globalna doktrina. Riječ je, dakle, o suptilnim metodama i tehnikama dominacije bez rizika međusobnog vojnog sukoba velikih sila.

Pretpostavlja se da bi doktrina sukoba niskog intenziteta, u smislu operativne primjene, mogla biti doktrina kako posljednje decenije 20. vijeka, tako i početka 21. vijeka. Drugim riječima, sukob niskog intenziteta je, po svoj prilici, rat budućnosti koji smjera ka geografskom prostoru zemalja »trećeg svijeta«.

Ubrzani tehničko-tehnološki razvoj dao je značajan zamah razvoju konvencionalne *vojne doktrine* u taktičkim, operativnim i stratezijskim razmjerama. Riječ je, prije svega, o tzv. doktrini udara, koja je u američkoj terminologiji poznata pod nazivom »vazdušno-kopnena bitka«, u NATO-verziji FOFA, a na Istoku je ona označena sintagmom »dejstva po principima operativno-manevarskih grupa«. Insistira se na razradi modela koji omogućuju vrlo brzo prenošenje ratnih dejstava na teritoriju protivnika, čime se realizuje princip odbrane po dubini unapred, umjesto odbrane po dubini unazad. *De facto*, tu se više ne radi o odbrani, već o napadu iz odbrambenog borbenog rasporeda snaga.

Tendencija ubrzavanja borbenih dejstava se nastavlja. Zato neprekidno raste moć konvencionalnog naoružanja i pokretljivost snaga. Vrijeme sudara glavnih snaga neprekidno se pomjera ka početnoj fazi rata. Dejstva se izvode snagama razvijenim prije početka rata. Osnovno pitanje koje branilac mora da riješi jeste kako preživjeti početni udar i sačuvati glavne snage za dalja dejstva.

Većina doktrina velikih sila posebnu pažnju poklanja snagama za brze intervencije koje su integrirane sa svim vrstama specijalnih snaga. Pored toga te zemlje imaju i veoma razvijen prvi stratezijski ešelon, što im omogućuje brzo aktiviranje oružanih snaga po planu ili ukazanoj potrebi.

3. *Narodni rat kao optimalni strategijski model odbrane malih zemalja osloncem na vlastite snage*

Suvremena, ortodokсна vojna misao nije saglasna u odgovoru na pitanje kojem od poznatih tipova rata pripada narodni rat. U sličnoj su poziciji vojno-političko, vojnosociološko i druga mišljenja, kad je riječ o ovoj vrsti rata. Razlog te teorijske nemoći, kako se pretpostavlja, trebalo bi potražiti u činjenici što taj rat ne pripada bez ostatka nijednoj od poznatih tipologizacija, jer u sebi objedinjuje bitna obilježja pravednog, revolucionarnog i oslobodilačkog rata. Njegov odbrambeni karakter je naglašen, jer su male i nerazvijene zemlje najčešće prinuđene da se brane od agresivnih nasrtaja znatno jačih država. Doktrina i strategija narodnog rata treba da dokažu mogućnost uspješnog suprotstavljanja i u takvim, krajnje nepovoljnim uslovima odnosa snaga. S tim u vezi, kao ključno, nameće se slijedeće pitanje: kako najefikasnije organizirati ukupne vlastite društvene moći kao odbrambene i kako ih usmjeriti i voditi protiv nadmoćnije vojne sile agresora.

Zbog toga što na postavljeno pitanje nije moguće dati direktan odgovor, valjalo ga je potražiti testiranjem slijedeće opće hipoteze: *narodni rat je optimalni model odbrambenog organiziranja i djelovanja malih zemalja u njihovoj odbrani od oružane agresije velikih i razvijenih zemalja*. Rezultati provjere ove hipoteze (razumljivo, putem posebnih i pojedinačnih hipoteza koje se ovdje ne navode) biće ukratko, u daljem tekstu, izloženi. No, prije izvedenog saopćenja rezultata neće biti suviše pomenuti nekoliko teorijsko-metodoloških postulata tog istraživanja.

Prvo, narodni rat je pravedan i on zakonito dovodi do narastanja odbrambeno-oslobodilačkih snaga; suprotno, agresivni rat dovodi do neprekadnog slabljenja ofanzivne moći agresora.

Drugo, narodni rat omogućava kombiniranje svih elemenata odbrambene moći i njihovo efektiviranje ako su među tim elementima uspostavljeni optimalni odnosi.

Treće, dosadašnja iskustva narodnooslobodilačkih i antikolonijalnih ratova pokazuju da nikakva strategija agresora nije uspjela pronaći adekvatan i efikasan odgovor protiv strategije narodnog rata.

Četvrto, narodni rat pruža neiscrpne mogućnosti kombiniranja snaga i sredstava, kao i vidova i oblika njihovih dejstava u suprotstavljanju agresoru.

Peto, doktrina i strategija narodnog rata predstavlja vitalan normativno-teorijski sistem, otvoren prema svim bitnim pozitivnim uticajima okruženja.

Teorijske osnove narodnog rata

U prošlosti i danas narodnim ratom su se bavili mislioci različite provenijencije: Žan Žak Ruso, Von der Golc, Karl Klauzevic, Anri Žomini, Lidel Hart, klasici marksizma, zatim Josip Broz Tito, Mao Cedung, Ngujen Djap i drugi.

Osloncem na Klauzevicevo djelo *O ratu* dolazimo do prvih opravdanja sintagme »narodni rat«, koja naglašava razliku ratova koje vode plaćeničke, profesionalne vojske od onih koje vodi narod, posebno kad on u ratu masovno učestvuje. U ratovima vođenim radi rušenja feudalizma i stvaranja nacionalnih država, najšire narodne mase prvi put izlaze na historijsku pozornicu kao snaga i subjekt rata. Kako kvantitet rađa nov kvalitet, marksistička misao o ratu dolazi do saznanja o novom socijalnom tipu odbrambene organizacije društva baziranom na principima naoružanog naroda kao jednom od mogućih modaliteta narodnog rata.

Osloncem na prethodne operacionalno date osnovne naznake i njihova implicitna značenja, *narodni rat se može odrediti kao rat u kojem učestvuju široki slojevi naroda kao subjekti rata i njegove masovne snage, koje su motivirane za ostvarenje ciljeva rata, jer je to i njihov nacionalni i socijalni, aktuelni historijski interes. Za takav rat narod se vrlo različito organizira, shodno društvenim i prirodnim uslovima, potrebama, iskustvima i sopstvenoj tradiciji.*

Na bazi iskustvenih podataka može se reći da bi opći uslovi uspješnog pripremanja i vođenja narodnog rata mogli biti slijedeći: narodni rat može biti samo odbrambeni; narod mora posjedovati visok moral, jedinstvo i mora biti motiviran i odlučan u borbi protiv svakog agresora; bez svestrane pripreme i organizacije naroda i uređenja teritorije umanjuju se izgledi na uspjeh narodnog rata.

Umjesto dalje, šire elaboracije teorijskih osnova narodnog rata, evo još nekoliko kratkih zaključaka. (1) U suvremenom značenju narodni rat postaje pitanje volje i opredjeljenja čitavog naroda na bazi spoznaje vlastitih interesa. (2) Narod postaje novi oblik vojne moći. (3) Po svojim pojavnim obilježjima narodni ratovi se međusobno veoma razlikuju, jer je svaki pojedinačno uzet u konkretnim uslovima. (4) Oblici organiziranja i upotrebe snaga, tj. način vođe-

nja rata i ratna vještina mogu biti različiti, jer ih određuju brojne specifične okolnosti. (5) Narodni rat postaje univerzalna, svjetska pojava, jer ga prihvataju i neke zemlje kapitalističke demokratske tradicije. (6) Poseban impuls prihvatanju doktrine i strategije narodnog rata dala je antikolonijalna revolucija kao historijski proces buđenja nacionalne svijesti u 20. vijeku. Ta revolucija je vrlo uvjerljivo opovrgla raniji stav vojnih teoretičara i političara da se male zemlje mogu braniti ili sticati nezavisnost samo pod okriljem velikih sila. (7) Narodni rat se mora voditi na vlastitoj teritoriji, kao dugotrajan i iscrpljujući s više bitaka, u kombinaciji sa svim oblicima narodnog otpora; njegovi vojni ciljevi moraju proisticati iz vitalnih potreba naroda.

Osnovna obilježja strategije narodnog rata

Od prvih početaka teorijskog konstituisanja, klasificirane prema različitim kriterijima, ratne strategije označavane su različitim simbolima. U posljednja tri stoljeća dominirala su dva koncepta, dva strategijska sistema: strategija uništavanja i strategija iznurivanja, kao i njihova simbioza — strategija kombiniranja na bazi koje se razvila strategija narodnog rata. Radi identifikacije strategije narodnog rata neophodna je, bar elementarna komparacija s drugim strategijama.

Klauzevicevo shvatanje strategije izraženo stavom da »sve što se u ratu događa, događa se pomoću oružanih snaga«, proturječno je svemu što se u stvarnosti narodnih ratova događalo, kao i onome što je Klauzevic napisao o narodnom ratu.

Klauzevic i Žomini su tvorci tzv. direktne strategije ili strategije rješavajuće (generalne) bitke, a Lidel Hart strategije posrednog nastupanja ili strategije više odvojenih i uzastopnih bitaka ograničenog dometa kojima se postiže konačna pobjeda. Slična Hartovoj, sredinom 70. vijeka afirmisala se posredna strategija, koja pored vojnih sve više koristi i nevojna sredstva u ostvarivanju ratnih ciljeva.

Ali, kada se primjenjuje vojna sila, za ugroženu zemlju to je direktna strategija u kojoj agresor može računati na očekujuće vojne efekte. Time smo došli do suštinske razlike ranije pominjanih strategija i strategije narodnog rata. Većina tradicionalnih strategija računa prvenstveno na vojnu moć, a strategija narodnog rata

na znatno više ravnopravnih komponenata vojne, političke, kulturološke i drugih moći. Zato se ta strategija može svrstati u neposredne, ali i u posredne strategije, odnosno uslovno se može nazvati kombiniranom strategijom ili, kako je ranije pomenuto, strategijom kombiniranja.

Zašto je strategiji narodnog rata najprimjernija strategija kombiniranja? Razlozi su sljedeći: (1) sintezom pozitivnih svojstava strategije uništavanja i strategije iznurivanja dolazi se do optimalnog racionalnog i funkcionalnog strategijskog modela; (2) sve komparativne prednosti odbrambenog sistema zasnovanog na ukupnim elementima moći društva dolaze do potpunog izražaja tek kad se suče s konvencionalnim parametrima vojne moći; (3) za strategiju narodnog rata gubitak čak i većeg dijela teritorije ne znači gubljenje političke nezavisnosti, integriteta zemlje, jer se čuva kontinuitet prostora kao operacijske osnovice i kontinuitet oružane borbe u diskontinuitetu fronta — vremenski neograničeno; (4) prvi strateški udar agresora se prihvata, ali se rješavajući sudari izbjegavaju sve dok je odnos snaga u korist agresora; (5) u različitim strateškim situacijama primjenjuju se sredstva koja prema procjeni treba da daju optimalan učinak; (6) kombiniraju se modeli strateških dejstava (frontalni i partizanski); (7) kombiniraju se različiti modeli vojnog organiziranja (teritorijalna i eksteritorijalna komponenta oružanih snaga).

U najkraćoj mogućoj formi date su osnovne osobenosti strategije narodnog rata kao strategije kombiniranja, međutim, za njezino potpunije razumijevanje bilo bi cjelishodno pozabaviti se bar još jednim kompleksnim pitanjem: koje modele vojne organizacije i strateških dejstava preferira strategija narodnog rata?

Historijsko iskustvo i suvremena vojna misao i praksa konstituirale su dva osnovna i jedan izvedeni model vojne organizacije. Osnovni modeli su: (1) stajaća, konvencionalna vojska i (2) milicijska vojna organizacija, a izvedeni, treći model je kombinacija prva dva. Strategiji narodnog rata primjeren je izvedeni, treći model, upravo zbog neprihvatanja strateških isključivosti ekstremnih koncepcija strategije uništavanja i strategije iznurivanja. Prihvatanjem samo prvog modela strategija narodnog rata bi negirala samu sebe, postala bi verbalno narodna, a ako bi se orijentisala isključivo na drugi model vojne organizacije, ona bi se lišila najorganiziranijeg, najopremljenijeg i najspособnijeg dijela naoružanog naroda za suprotstavljanje glavnim snagama agresora u svim, a posebno u kri-

tičnim fazama rata i oružane borbe u kojima milicijski organizirane snage imaju svoju, ipak samo komplementarnu ulogu.

U kombiniranom modelu vojne organizacije operativna (ekstertorijalna) komponenta oružanih snaga zadržava sve prednosti stajaće vojske tehničko-tehnološki i organizacijsko-funkcionalno, ali dobija druga obilježja koja tradicionalne stajaće vojske nemaju. Ta obilježja su, prije svega, narodni karakter i duboka sudbinska povezanost oružanih snaga i naroda. Teritorijalna komponenta oružanih snaga zadržava bitna svojstva milicijskog oblika vojne organizacije, kao što su masovnost, razmještanje u prostoru, neposredna povezanost sa svojom matičnom teritorijom i druga. Ipak, teritorijalna komponenta oružanih snaga nije milicija u konvencionalnom smislu, već se nalazi u relacijama graničnih vrijednosti operativne vojske i najšireg odbrambenog, oružanog pokreta narodnih masa, otvorenog za priliv novih boraca.

Vojne teorije i doktrine formulisale su zasad dva osnovna modela strategijskih dejstava i jedan izvedeni. Osnovni su: frontalni i partizanski, a izvedeni je kombinacija osnovnih. Frontalno se suprotstavlja agresiji u početnoj fazi rata i najčešće okončava rat na sličan način. U najtežim strategijskim situacijama pribegava se partizanskom modelu strategijskih dejstava, a u svim ostalim prilikama nastoji se da se što duže primjenjuje kombinacija modela.

*

Na kraju, može se zaključiti da je ugrožavanje integralne bezbjednosti malih i nerazvijenih zemalja zakonomjernost suvremenog svijeta, i pored svih pozitivnih promjena na međunarodnom planu i unutar globalnih društava. Ta zakonomjernost proizlazi iz bitnih karakteristika i proturječnosti suvremenog svijeta i na tome uspostavljenih odnosa moći glavnih aktera međunarodne zajednice i njihovog odnosa prema malim zemljama, kao i iz trendova u razvoju i distribuiranju svjetske ekonomske, političke i vojne moći. Optimalni model integralne odbrane malih zemalja jeste strategija narodnog rata, koja omogućuje uključivanje u odbrambenu moć svih oblika društvene moći — od ekonomske i tehnološke, preko političke i ideološke, do vojne moći kao njezinog radikalnog oblika. Kao takva, strategija narodnog rata je a priori nadmoćnija svakoj agresivnoj strategiji, jer one ne mogu iskočiti izvan klasičnih shema mjerenja, iskazivanja i efektuiranja odnosa snaga, svodeći ga ugla-

vnom na odnos vojnih snaga, dok strategija narodnog rata faktički može računati na sve snage i resurse zemlje i naroda. Ta strategija se zasniva na vlastitim snagama, ali ona podrazumijeva i svestranu pomoć i suradnju prijateljskih zemalja na ravnopravnoj osnovi i bez ikakvih ustupaka na račun sopstvenog suvereniteta. Što je ta suradnja u svim oblastima iz kojih strategija narodnog rata crpi moć sveobuhvatnija i intenzivnija, to se i odbrambeno-samozaštitne moći svake male zemlje ponaosob multipliciraju.